

3. Основи методології та організації наукових досліджень: навч. посіб. / за ред. А.Є. Конверського. – К.: Центр учбової літератури, 2010. – 352 с.

4. Палеха Ю.І. Основи науково-дослідної роботи: навч. посіб. / Ю.І. Палеха, Н.О. Леміш. – К.: Ліра-К, 2013. – 336 с.

РОЛЬ ЕКСКУРСІЙ У ШКІЛЬНОМУ КУРСІ БІОЛОГІЇ ПІД ЧАС ВИВЧЕННЯ РОСЛИН

Скрипник О.Ю., студент

Дерев'янюк Т.В., кандидат біологічних наук, доцент

Полтавський національний педагогічний університет імені В.Г. Короленка

Екологічна освіта і культура – головний атрибут гармонізації відносин між суспільством і природою. Саме організація екскурсій, екологічних експедицій є досить ефективними формами роботи у сфері екологічної освіти та виховання.

Екскурсії в природу є одним з найефективніших методів вивчення рослин у шкільному курсі біології. Вони дають можливість учням не лише отримати теоретичні знання про рослини, але й особисто побачити їх у природному середовищі, дослідити їхню будову, особливості життєдіяльності, зв'язки з іншими організмами та умовами довкілля.

Дидактичні цілі екскурсій із вивчення рослин: ознайомлення учнів з різноманіттям рослин у природі; вивчення морфологічних властивостей рослин; дослідження особливостей життєдіяльності рослин; встановлення зв'язків між рослинами та умовами довкілля; формування екологічної свідомості учнів. Основними методами проведення екскурсій із вивчення рослин є: спостереження за рослинами в природному середовищі; збір гербарних зразків; визначення рослин за допомогою визначників; опис рослин; проведення дослідів з рослинами; фотографування рослин.

Тематика весняних та осінніх екскурсій може бути дуже різноманітною. Весна є сприятливим періодом для проведення фенологічних спостережень за

рослинами, початком фізіологічних і морфологічних змін у житті рослинного організму. Під час таких екскурсій учні не лише вивчають видовий склад рослинного світу на прикладі конкретної території [1, 2], але й звертають особливу увагу на середовище існування видів рослин, екологічні та біоценотичні потреби, міжвидові відносини, роблять морфологічний опис, встановлюючи вік та ступінь життєвості рослин, знайомляться з історією формування досліджуваної території, а також вивчають фактори, які можуть бути загрозливими для подібних екосистем. Екскурсії, що проводяться восени, також мають свої особливості, наприклад, підготовка рослинного організму до зимового періоду, явище листопаду, гілкопаду та ін.

До організації та проведення екскурсій із вивчення рослин висуваються певні вимоги:

- Екскурсії мають проводитися відповідно до програми з біології.
- Тема екскурсії має бути чітко визначена та відповідати віковим особливостям учнів.
- Місце проведення екскурсії має бути доступним та безпечним для учнів.
- Екскурсія має бути ретельно спланована та організована.
- Під час екскурсії необхідно дотримуватися правил техніки безпеки та охорони природи.
- Під час проведення екскурсійної роботи учні:
  - отримують знання про різноманіття рослин у природі;
  - навчаються розпізнавати рослини за зовнішніми ознаками;
  - досліджують будову та особливості життєдіяльності рослин;
  - встановлюють зв'язки між рослинами та умовами довкілля;
  - формують екологічну свідомість.

Екскурсії є цінним засобом навчання біології, який дає можливість учням не лише отримати знання, але й розвинути спостережливість, дослідницькі навички, екологічну свідомість.

Рекомендації щодо проведення екскурсій із вивчення рослин:

- Перед екскурсією необхідно провести урок, на якому необхідно ознайомити учнів із темою, завданнями, які їм необхідно виконати, та правилами поведінки на природі.

- Під час екскурсії вчитель має керувати діяльністю учнів, допомагати їм у виконанні завдань, давати пояснення.

- Після екскурсії необхідно провести урок, на якому учні поділяться своїми

- враженнями, розкажуть про те, що вони бачили та дізналися, підведуть підсумки екскурсії.

Таким чином, організація та проведення екскурсій із питань вивчення рослин у шкільному курсі біології дає можливість зробити навчання цікавим та ефективним, сприяє розвитку екологічної свідомості учнів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Дерев'янку Т.В. Організація та проведення екскурсій з питань вивчення інтродуцентів паркових насаджень Полтави. Науково-методичне забезпечення навчання природознавства в старшій школі : мат-ли Міжнародної наук.-практ. конф. Полтава. 2015. С. 310-314.

2. Панасенко Т.В. Особливості проведення екскурсій з вивчення дендрофлори парку «Зоряний». Методичні рекомендації до проведення польових біологічних практик студентської та учнівської молоді на території РЛП «Нижньоворсклянський»: мат-ли наук.-практ. семінару (Лучки, 8–9 липня 2005 р.). Полтава: Верстка, 2005. С. 30–37.